

— ■ —

VERBUM NEGATIVUM.

Indicativus.

Singularis.

En minå
et sinå
ei hån.

Pluralis.

En me
et te
ei he.

Conjunctivus.

caret.

Imperativus.

Indicative.

Singularis.

Ålå sinå
ålfån hån.

Pluralis.

Ålfån me
ålfåi eller ålfåt te
ålfåt he.

Conjunctive.

Singularis.

Ålfås (ålfåpås), var-
nande : ålfås.

Pluralis.

Ålfås
ålfåis (ålfåipås).

Emvåt är icke brukligt, således böra icke heller emme och ette tillåtas, ehuru en och me, i bredd med hvarandra, låta i ett hastigt tal som emme, likaså en och minå som emminå.

Om man undantager andra personen i Singularis både vid Indicativus och Conjunctivus, likväl ej den varnande andra Person

i conjunctiv bemärkelse, så utesluta alla öfriga personerna uti Imperativus af ett Verbum Negativum sista consonanten i tredje person af den Indicativa Imperativus vid hufvud Verbum i meningen, då detta Verbum slutas med fo eller go *), fo eller go, t. e. ålfon tulfo, ålfån wiipfo, ålfái mengo &c. Se exemplet till Conjugation.

OM PARTICIPIUM.

Ibland Participia, som äro i släktskap med Adjectiva, och nyttjas ofta, (undantagande Præsens och Participium commune), som sådana, böjas Præteritum Participii Activi, och Futurerna i alla Participier, NB. såsom Adjectiver, äfven efter Grader, t. e. oppinut oppineembi oppinein, tekewá tekewámbi tekewin, och hyljättawá hyljättawámbi hyljättawin.

OM AFFIXERNA.

Affixer, som ock kallas suffixer, äro enclitica och endast partiklar i språket, som utom vidhängning till verkliga ord i och för sig sjelfva aldrig hafva någon betydelse, men i förening bemärka de personer, conjunctioner, frågor m. m.

*) Med go finner jag detta fall vara utan exempel i språket. ehuru jag det för ordningens skull anført.

Si on kastomitt hiton aam a... for
n, s (n), nsa eller nså äro Singularis ändel- *skär*
ser, och *alampa*

me, ne, nsa eller nså höra till Pluralis. De bifogas till mångahanda ord, och utmärka person, samt kunna derföre kallas person-affixer.

En del af Finska Författare har behagat förkorta dem i Singularis till n, s och ns, såsom ock den sista ändelsen i Pluralis till ns, ehuru det är endast andra person i Singularis, som utan olägenhet kan tåla denna förkortning, och brukas allmänt såväl i skrift som tal. Men i första person skulle nämnde förkortning ofta förorsaka confusion i meningen, t. e. minå olin herran kanssa, är helt annat än, minå olin herrani kanssa. Och tredje personerna skulle genom person-affixens förkortning till ns slutas med tvenne consonanter, hvilket faller tungt för finska öron, och är utan exempel i språket, om icke såsom poetisk frihet, i synnerhet framför en vocal. *huru!*

Person-affixerne kunna fogas vid alla Substantiva, vid Pronomen itse, vid Adjectiva, då de föreställa Substantiva, vid de flesta ändelserna af Verba Infinita *), till och med

*) När en person-affix skall fogas vid Supinum, bör i meningen liksom ett visst ändamål åsyftas, då att i finskan uteslutes, t. e. hän otti tehdänsä, han åtog sig att göra det.

vid de flesta Postpositionerna. Men de tre första Gerundia, Futurum Participii Activi, Infinitivi ändelser i Passivum, och Præsens Participii Passivi, jemte dess Futurum, tåla aldrig denna affix, NB. om ej Participia nyttjas såsom Substantiva, då affixen efter vanligheten kan intaga sin plats, t. e. ei se ole minun tehtäväni.

Person-affixen svarar emot Pronomen personale; ty när person eller Pronomen står en gång i början af meningen utsatt, eller meningen annars är gifven, behöfver hvarken person eller Pronomen mera upprepas, utan blott affixen vid Substantivum bifogas, t. e. mies mei hemoisensa ja kuormansa, hänen jalkansa jalksa ja kätensä kestäää, kateus on summe häväistys.

Äfven kan det genom ordens omkastning hända, att affixen vid sitt Substantivum kommer att stå före sjelfva person, t. e. taitoni jälkeen minä sen tein, annars: minä tein sen taitoni jälkeen.

När en person-affix nyttjas vid sådana ord, som ändra consonant i Casus, blir alltid den dubbla eller annars i ordet förekommande skarpare consonanten bibehållen, t. e. laski lakin laskini, pöytä pöydän pöytäni, sive siveeni, warwas warpaan warpaani. Äfvensom consonanten, hvilken omvexlar med Nominativi consonanter, af hvad slag de vara må, blir skarp framför affixen, t. e.

Käsi Käden Käteni, Kässi Kähden Kähteni. Om ock ingen consonant i Nominativus finnes, eller om den blir i Genetivus utesluten, uppkommer eller återtages den likväl alltid framför affixen, hvilket gäller blott om *k* (och *t*, efter grund-finskan) t. e. *nie niteen niteeni, jalka jalan jalkani.*

Denna affix står egentligen icke med Nominativus i Singularis, utan Nominativus måste först få Genetivi eller Accusativi Totalis utseende, hvaraf händer, att Nom. Gen. och Accus. Totalis af Singularis blifva i detta fall lika, t. e. *warwas warpaan warpaani, weitsi weitsen weitseni.* Uti sådana ord, der Nominativi *t* och *k* omvexla, kunde affixen sägas stå äfven vid Nominativus, såvida den skarpare vixel-consonanten återtages alltid för person-affixen, t. e. *lauta laudan lautani, lafo laon lafoni, palffa palkan palffani.*

Consonanten *n* i första person-affixen bibehålles äfven i de två första personerna i Pluralis, för att derigenom öka uttalets vigt, då *n* för *m* bytes till *m*, t. e. *leipäni leipämme leipänne.* Af samma skäl bibehålles ock Superlativi *n* i Nominativus, då ändelsen *man* i Genetivus tillägges, t. e. *suurin suurimman.* Äfven vid Verba iaktrages en dylik consonant fördubbling, såsom *sanon sanomme sanotte.*

Vid Descriptivus föregår alltid ett *e* affixen, såsom *leipä leiwän leipineni*, (denna Causus med person-affix tål aldrig Adjectivum)

och Mutativì sista i förvandlas i samma fall till e, såsom oma omatssi omatjeni.

En person-affix utesluter ock alltid sista consonanten af de ord, som dermed förenas, t. e. sanat sanani, ajatuffet ajatuffeni.

Att tredje person-affixen måtte vara nsa eller nsá, och icke blott sa eller sá, bestyrkes i synnerhet genom med person-affix försedda oböjliga ord, som sluta sig på en vocal, t. e. sanottua sonottuansa, mennesá mennessánsá.

Rin eller gin, är en bejaknings affix, som betyder: ock, t. e. kalasjanin, kalangin.

Ran eller gan, fán eller gán, en nekande affix, och bemärker med Negativus: ock icke, eller: icke en gång, t. e. ei kalasfan, ei kalangan. Begge dessa sistnämnde affixer kunna fogas äfven efter person-affixen, t. e. kalasfanikin och kalasjanikan.

Ra eller gå, betyder första gången: hvarken, andra gången: eller, och nyttjas vid Verbum Negativum, t. e. eifá siná, eifá hán. Vore ock affixen borta i förra fallet, blir meningen i alla fall densamma, t. e. en miná, eifá siná, i synnerhet brukas uti alá tule, álfá (af alálfá) mene, affixen blott vid det sednare Negativum, hvarvid sista vocalen uteslutes, och kan då äfven öfversättas med: icke, samt: ock

icke, såsom åld mene finne, ålfå tufe tånne,
gå icke dit, och kom ock icke hit.

Ro eller go, fo eller gö, äro fråge-affixer;
men tvifvelaktigt frågande tillsättes ännu
ett s, t. e. kalafō, ongo, eifō, ongos, ei-
fōs. På lika sätt förhåller det sig med
Pronomen interrogativum fufa och fufas.

Han eller hån, svarar allenast mot: ju, men
i förening med fråge-affixen emot: manne,
och utmärker då en högre grad af tvif-
velsmål än fōs eller gos, fōs eller gös,
t. e. onhan eihån, onghan eifōhån.

Pa eller ba, på eller bå, nyttjas mest dis-
coursvis, och svarar äfven emot: ju, t. e.
olipa, eipå, olimba, embå.

Pi (icke Comparativi ändelse) har alldeles
ingen bemärkelse, och nyttjas vanligast blott
i poesie vid tredje person i Singularis, för
att dermed fylla versen, t. e. mencepi i stäl-
let för mence.

Ma eller må, är egenteligen ingen affix, utan
blott en abbreviation af minå, då a och å
rättas efter de öfriga vocalerna i ordet (se
Vocal-läran), t. e. maallama elån, fyllåmå
fiedån.

N och i synnerhet s, nyttjas efter några o-
böjliga ord, och äro äfven abbreviationer
af minå och sinå, t. e. fōskan, af fōska och
minå, fōskas, af fōska och sinå.

Beträffande de öfriga Språkets delar, såsom Adverbium, Præposition och Postposition, Conjunction samt Interjection, är ej något af betydighet att särskildt anmärkas, såvida de bestå af bestämda ord eller partiklar, och kunna lätteligen med deras få böjelser uti Grammatiken i sin behöriga ordning alla upptagas, likväl med undantag af de Adverbier, som kunna formeras af Genetivus vid hvarje Adjectivum, hvilken formation sker alltid på enahanda sätt, och är så allmän, att Grammairen med dylika Adverbier ej bör belastas, utan blott till deras förhållande observeras. Det blir t. e. pahasti af paha pahan, soweliassti af sowelias soweliaan, kangeasti af kangea kangean, luwallifesti af luwallinen luwallisen och luwattomasti af luwaton luwattoman.

UTREDNINGAR I BLANDADE ÄMNER.

Ibland de ord, som i alla språk först uppkommit, äro sannolikast Interjectionerne, dernäst kanske en del Verba, samt de Substantiva och Adjectiva, som äro mäst onomatopoëtica. Men att alltid vela bestämma, hvilketdera af tvenne primativa slägt-ord har förstfödslo-rätten, t. e. raffaus eller rafastaa, vore en fåfäng möda.

Om man formerat Verba af Substantiva, så formerar man ock ofta tvehne slags Substantiva af Verba, t. e. af *filwoitus* - - *filwoittaa*, af *filwoittaa* - - *filwoittaminen* och *filwoittaja*, af *filwoitella* eller *filwoittelen* - - *filwoitteleminen* och *filwoittesia*.

När dessa af Verba deriverade Substantiva härstamma antingen af Infinitivus eller någon person af Præsens Indicativi, är i första påseende svårt att bringa under bestämda regler, som kan synas af följande: *salmeta salpaan salpaja*, *soutaa soudan soutaja*, *sanoa sanon sanoja*, och *tehdä teen tehdä*. För hvilken obestämdhets skull man tagit sig frihet, att i några Substantiva skriva vissa stavelser korta, som efter sina derivationer af Verba borde vara långa, såvida man gerna vill förminska, hvad görligt är, antalet af långa vocaler i språket. Likväl, om saken närmare betraktas, och mängden af de Verba, som kunna derivera sina Substantiva, såväl af Præsens Indicativi som Infinitivi, lemnas i sednare fallet utan afseende, så är derivationen af Præsens Indicativi den allmänna regeln, som egentligen sker af tredje person i Singularis, der ingen af de i Verbum förefallande hårda consonanter uteslutas, utan mycket mera äfven de enkla fördubblas eller annars ombytas.

Exempel.

Raataa, hän *kaataa kaataja kaataminen*,
kasvattaa, hän *kasvattaa kasvattaminen*, (*kasvatus* är grund-Substantivum härtill, som

ej hörer under regeln),
 ta-ata, hän taata taatus och taataaminen,
 lupata, hän lupaa lupaus,
 myöhdätä, hän myöhdää myöhdääminen,
 hyväillä, hän hyväilee hyväileminen,
 wietellä, hän wietteelele wietteleminen.

Exempel af de Verba, som blifva enstafviga i Singularis af Præsens Indicativi.

Juoda, hän juo juoja juominen,
 saada, hän saa saaja saaminen,
 myydä, hän myy myyjä myyminen.

Substantiva deriveras någon gång till ock med af Adverbier, såsom lähimmäinen och alimmainen af lähin lähimmän och alin alimman, som äro Superlativer till lähes och ales.

De Diminutiva och Adjectiva, som uppkomma af Substantiva, och som äro alltid lika, formeras med de hårdare consonanterne i ordet, och bekomma ett i efter den sista Substantivi vocalen, som då i händelse den är dubbel, blir förenklad, och utgör en diftong, samt bibehålles äfven vid Adverbia, hvilka uti vissa ord formeras åter af de formerade Adjectiva, t. e.

puu puinen,
 lindu linnun linnuinen,
 sade sateen sateinen,
 nälkä nälkäinen nälkäisesti.

Ofvanstående och dylika Adjectiva och Diminutiva, som sluta sig på en vocal, de-

rivera, med bibehållande af det skärpare consonant ljudet, sitt Adjectivum antingen af Nominativus eller Genetivus, efter de förefallande consonant förändringarne, men af Genetivus alla de, som slutas med en consonant, t. e. rataš rattaan rattainen, waraš wartaan wartainen wartaallinen, seiwäs seipään seipäinen. Deremot de Substantiva, hvaraf tvenne Adjectiva kunna formeras, derivera det ena Adjectivum, som är likt Diminutivum, af Nominativus, och det andra af Genetivus t. e. fappa fapan, fappainen fappallinen, warpu warpuun, warpuinen warpuullinen. Denna sednare regel gäller naturligtvis äfven om de Substantiva, hvilka hafva allenast det sednare Adjectivum, t. e. lupa luvan lupallinen.

Äfven af Adjectivum autuaš autuaan formeras blott det så kallade andra Adjectivum, autuaallinen, på samma sätt som af taimaš taimaan taimaallinen; ty autuinen och taimainen äro icke brukliga.

Icke allenast för det fylligare uttalet, utan äfven för likheten med ett Diminutivum, bör paffainen, frost, köld, åtminstone i skrift, hafva företräde framför paffanen, som kan anses för blott abbreviation af det förra.

Som Accusativus Partialis lyktas mäst, antingen på a eller å, och alltför stor mängd af långa vocaler är dessutom obehaglig i ett språk, så bör man preferera taloa retea m.m.

framför taloo rekee; så ock i Nominativus vid vissa Adjectiva, t. e. forea siweå framför foree siwee.

Ehuru foria och siwiå äro brukliga i många dialefter, så torde dock äfven i anseende härtill forea och siweå hafva företräde, såvida böjningarne i Pluralis, ifrån Dativus börjande, skulle af de förra blifva mycket ovanliga vid Adjectiva, såsom: forioille och siwiðille. Böjningen af foria och siwiå, som tyckes vara ett missbruk, har ock derföre inritat sig mäst i Singularis, hvilket missbruk kan ock observeras, då man påminner sig Slägt - Substantiverne foreus och siweys, samt Verbum foreilla.

Här skulle icke heller Descriptivus Positivi och Nominativus Superlativi blifva lika, hvilket likväl är ett allmänt fall vid regulära Adjectiva. Den förra vore forioin siwiðin, den sednare foriain siwiðain.

Deremot kan af forea siweå, då a eller å, som vanligt är, förvandlas till i, ganska analogiskt deriveras foreille forein, siweille siwein, liksom af taitawa blir taitawille taitawin, af tekewå - - tekewille tekewin, af tylså - - tylsille tylsin.

Annat förhållande är det med Adjectiva, som slutas på s, såsom laupias; de kunna declineras och compareras utan onaturliga vridningar i Casus, t. e. laupiaille laupiaïn, liksom runsaß runsaïlle runsaïn.

Ett annat slag af Adjectivum är t. e. *huolimaton huolimattoman*, som tyckes vara formeradt af *Negativus huolimata* och *on*, och borde, enligt det allmänna bruket i tal, prefereras framför *huolimatoin*, med en tyngre slut-stafvelse, hvaraf *Genetivus* med rätta torde blifva *huolimattoiman*, hvilket är obrukligt.

Man skrifver och talar likväl för korthetens skull i *Nuncupativus huolimatoina*, i stället för *huolimattomana*, som i alla fall är den rätta *Nuncupativus* häraf; ty dessa slags *Adjectiva* böjas efter *Tredje Declination*, der *Nuncupativus* deriveras icke af *Nominativus*, utan af *Genetivus*. Men som *huolimatoina* har ingen skilnad på *Numerus*, så kan det deriveras, såsom *abbreviation*, äfven af *Pluralis huolimattomina*.

Vid *Superlativa* är att observeras, hvilket ock förut under rubrik *Om Adjectivum* anmärkt blifvit, att man skrifver t. e. *fowimmana* och *fowimmaan*, rättare än *fowimbana* &c., som är ett missbruk, hvartill *Comparativus* kan förleda den okunnige, men är lätt att märkas, då man jemför *fowembi* och *fowin* med sina *Declinationer*.

För att kunna bestämma skilnaden emellan *Genetiverne* af vissa slags *Substantiva*, är det nödigt, att hafva deras *Nominativer* bestämde. Derföre, då sista stafvelsen i *No-*

minativus är lång och slutas med *s*, eller sista vocalerne i ordet bestå af *e u*, slutas Genetivus alltid på *den*, t. e. *pahuus pahuuden*, *puhuys puhunden*, *foreus foreuden*, *siweys siweuden*, undantagande *pahuus pahuksen*, då det bemärker hin onde, och *foreus foreuksen*, då det betyder någon grannlåt, samt Nomina Propria, såsom, *Mateus Mateuksen*. Men är sista vocalen kort, och står emellan tvenne consonanter, eller utgöres af vocalerne *a u* och *s*, så slutas Genetivus på *ksen*, t. e. *tehoitus tehoituksen*, *kyshmys kysymyksen*, *räpäns räpänyksen*, *läikkäns läikkänyksen*. Allenast uti ord, som slutas med bokstäfverne *a u* och *s*, är Genetivi ändelse obestämd, men iakttages af vana lika för hvart ord i hvarje Landskap, t. e. *kohtaus kohtauksen*, *puhtaus puhtauden*, *wastaus wastauksen*, *sairaus sairauden*.

Dessa sista och dylika ord hafva, i anseende till *fs*, med och ifrån Dativus Pluralis lika böjelse, och sakna Descriptivus.

Negativus Pluralis af några trestafviga ord, såsom *humala humaloita*, *lappio lappioita*, *tefiä tefiöitä*, hafva genom missbruk vunnit burskap, såsom Accus. Partialis i Pluralis, hos en stor del af allmänheten; ty *humaloja lappioja* och *tefiöjä* äro egenteliga Accusativer till dessa ord, likasom äfven *faloja* och *rahoja*, icke *faloita* och *rahoita*.

Vid Imperfectum Indicativi slutar sig tredje person i Singularis alltid på *i*. Der-

före bör det heta *sanoïn sanoit sanoï*, *tahdoin tahdoit tahtoi*, *halkaisin halkaisit halkaisi*, icke *sano*, *tahto*, *halkais* eller *halkas*.

Uti tredje person i Singularis af Imperfectum Coniunctivi får icke heller, såväl för analogien med de öfriga personerna, som för välljudets skull i språket, den sista vocalen utelemnas, t. e. *sumartaisin sumartaisit sumartaisi*, icke *sumartais*.

Kofoan af *ko-ota*, *halkean* af *haljeta*, *håpeän* af *håmetä* m. m. äro mera välljudande och äfven efter Indicativus regelmässigare än *kofoon*, *halkeen* och *håpeen*. Uti tredje person i Singularis af Præsens Indicativi behöfver man derföre icke nödvändigt skrifva *kofoaa*, *halkeaa* och *håpeää*, utan blott *kofoo*, *halkee* och *håpee*; ty sista stafvelsen blir här i alla fall lång, hvarföre man bör gifva det kortare ordet företräde.

Præsens Indicativi af *waljeta*, *paeta*, *lieta* m. m. är endast *walkenen*, *pakenen* och *lienen*, men af *raueta* och *haljeta* äro såväl *raufenen* och *halkeenen* som *raufean* och *halkean* brukliga.

Att skrifva sista stafvelsen uti tredje person Singularis af Præsens Indicativi kort, vore lättare vid skrifningen, behagligare för örat, och mera öfverensstämmande med de öfriga personerna så i Singularis som Pluralis; men först strider det allmänna bruket

deremot, och för det andra, skulle denna person, genom förkortning i sista stafvelsen, blifva ofta lika med samma person i en negativ bemärkelse, såsom hån sano, med ei hån sano, om ej någon consonant förändring då och då gör härvid skilnad, t. e. hån souta, ej hån souda. Denna tredje person blefve i detta fall lika äfven med andra person af Imperativus Indicativi, då ej någon consonant förändring förefaller, såsom sano siná, hån sano, liksom det sker uti Verba, som hafva denna tredje stafvelse lång i alla personerna af Præsens Indicativi, t. e. hālaa siná, hån hālaa. Detta sista förhållande kunde tjena till anledning, att vid i fråga varande händelse icke vara så granlaga med några equivoca ord, i synnerhet, som Negativum ej åtföljer alltid sitt Verbum, och personerne äro för öfrigt uti Indicativus och Imperativus i detta fall icke de samma; men det är likväl, vid närmare pröfning, ej billigt, att öka det onda för dess existence.

De ord, som slutas i Nominativus Singularis antingen på medel-vocalen e eller med någon consonant, utan särdeles consonantförändring, hafva en lång slut-stafvelse i Genetivus, t. e. puhe puheen, sīde sīteen, firweš firween, ruis ruiin, tullut tulleen. Härifrån undantages i förra fallet räkneordet kolme kolmen, Substantivum kaase kaafen och Nomen proprium Aune Aunen, och i sednare fallet de ord, som få mer än vanlig tillökning i Genetivus, t. e. kannus kannuksen, toiras tois

raffen, sydan sydåmen, tuhata tuhannen, lyhyt lyhyen, hymyns hymynnen, kuusan kuusamen och wafen eller wafembi wafemman, likväl utan Comparativi bemärkelse.

Det synes såväl utaf ord-formeringar som ord-föreningar, att kolme kolmen borde med rätta vara kolmi kolmen, likasom solmi solmen, t. e. kolminainen och kolmi-säinen eller kolmi-jalka.

En del Substantiva är af den beskaffenhet, att de byta Nominativi sista i till e uti Genetivus, och bibehålla det sedan vid alla de Casus, som äro i lika förhållande med Genetivus eller deriveras deraf, t. e. kási káiden, máíi máen &c. Således äfven áiti áiden (eller áidin), taldi tallen m. m. icke áite och talde, af hvilka Genetivus borde blifva áiteen och taldeen, liksom af waate blir waateen, och af wanne wandeen.

För det eftertryckliga och manliga uttals skull, som en vigtig stafvelse, näst för den sista, förorsakar, i synnerhet då man med dylika ord sluter Run-versen, har man anledning, att enligt de flesta Provinsers språkbruk, skrifva t. e. kansasa (med) icke kansa, kuwasasa icke kuwasa, kuwallasa icke kuwala m. m. hvarigenom man äfven undviker likheten af dessa Casus, i förra fallet, med Nominativus af vissa Substantiva och Adjectiva, såsom osa, wisa, kasa, suiwasa (vidrig), fatoisasa, kuluisa m. m. och i sednare fallet, med

Nomina Propria, såsom namn på Socknar; Byar och Gårdar, t. e. Hollola, Pappila, Puvala, Lindula. Dessutom blir Postposition känsla derigenom skild från Substantivum känsla.

Få språk i världen torde finnas, der man af Substantiva kan tillskapa Nomina Propria, med en sådan lätthet och af lika behaglighet, som uti finskan, hvilket, utom andra vanliga formationer, sker medelst tillsättning, antingen af ändelsen la, eller inen, eller ock blott nen, i synnerhet då Substantivum slutas på i, såsom af lindu Lindula Linduinen, eller såsom det ock brukas Lindunen, talli Tallisa Tallinen. Härvid förtjenar att observeras, att de Nomina Propria, som sluta sig på inen eller nen, äro efter Savolax's och de dermed, i anseende till dialecten, beslägtade Provinsers språkbruk mest tillnamn, och de förra, på la, endast namn på lägenheter, hvar på uti det öfriga Finland ej göres någon skillnad.

Såvida laattia (golf) torde vara brukligt på lika så många orter i Finland som laattia, så kan man, för bekvämlighetens skull, hellre autorisera det förra.

Så är ock ingen orsak för handen, hvarföre man skulle skriva haaksi, och icke hellre haasi, hvartill Genetivus haahden är naturligare än till det förra. Haasi haahden bör för det allmännare bruket prefereras, äfven fram-

för hähti. På samma sätt är det med laaffi lahten och laaffi lahti.

Vissa förenade eller sammansatta Substantiva nyttjas ofta, i synnerhet i poësie, såsom Adjectiva, (eller i stället för Adjectiva) till andra Substantiva, t. e. herä-silmä heröinen, wirrat kaikki wahto-harjat &c. i stället för herä-silmäinen och wahto-harjaiset wirrat.

Ord-föreningar äro uti finskan många-handa; de formeras af Substantiva, Pronomina, Adjectiva, Participia (dels som Adjectiva och dels som Substantiva), till och med af Adverbia, Postpositioner, och För-orden est, eri, ali m. m. hvilka kunna anses för abbreviationer af ensimmäinen, erinäinen och alinainen, t. e. kasa-mies, talon-poika, itse-haldia, itse-päinen, paksu-huuli, kewed-mielinen, ylen-pähdjuus, kaikki-wiisas, hovin-tehnyt, poikki-puolin, kanssa-puhe, est-mies, eri-ruoka och ali-puoli.

Dessa föreningar böra ske mera sällan af Genetivus; ty redan bemärkelsen af denna Casus liksom fordrar, att orden skola stå skilda i vanlig ordning.

De förenade ordens grund-ord kunna sammanbindas med ett föreningsstreck *),

*) Föreningen med vanligt stafvelse-tecken af de sammansatta orden skulle ofta göra olägenhet vid öfvergången ifrån raderna, då sådant kunde lätteligen anses för ett verkligt stafvelse-tecken.

men icke alldeles hopfogas, dels för att icke handla emot Vocal-läran, som uti ord-föreningar lätt kunde hända, och dels för att undvika ordens längd, som, redan enkla, äro i allmänhet nog långa.

Likväl böra naturligtvis, som ock i Vocal-läran sagt är, sådana ord, af hvilka ingendera, utom föreningen, har någon egentlig betydelse, alltid skrivas tillsamman, såsom *esitoinen*, *erinomainen* och *alinomatnen*, så mycket hellre, som deras sammansättning är tvifvelsmål underkastad, näml. de kunde, som sådana, äfven vara grund-ord, ehuru emot språkets allmänna natur af okunnighet formerade.

Föreningar af Adverbia med Substantiva och Verba böra ej tillätas, ehuru de hos somlige Auctorer varit vanliga, utan kunna orden alltid skrivas skilda, såsom: *ylös panno*, *ales meno*, *ulos puhua*, *edes mennä* &c.

Ord-föreningar ske någon gång äfven af andra Casus utom Nominativus och Genetivus, då de förvandlas till Adverbia, t. e. *edellä-fäsin*, *peräsfä-päin* &c.

Adverbium *mieli-taiten* är sammansatt af Substantivum och Præsens Participii Activi.

Uti *nais-wäki*, *ferjäläis-lapsti*, *tuulis-pää*, *jäis-puikko* m. m. anses ock de förra orden för Nominativer, och stå i stället för *nainen*,

ferjäläinen, tuulinen och jäinen, ehuru de härstamma af Genetivus, med uteslutande af en.

Föreningar ske mest af tvenne ord, ehuru tre-ordiga sammansättningar icke heller äro alldeles ovanliga, såsom eri-tavaus-merkki, pois-jättö-puu och talon-poika-joukko.

Uti förenade ord böjes blott det sednare eller sista (af böjliga orden) efter Casus, men den mesta begynnelse-vigten finnes alltid på det första. Likväl, hvad böjningen efter Casus beträffar, är moita-leipää, af moi-leipä, ett undantag från denna regel.

Yhtäläinen och kahtalainen behöfva ej anses såsom förenade ord; de äro genom hopsmältning af yksi, kaksi och kolme, eller rättare af yhtä, kaksi och kolme, formerade till hela Adjectiva, då ä, enligt Vocal-läran, efter de öfriga vocalernas beskaffenhet i ordet intager stället för a.

Att vid ord-föreningar bifoga person-affixen till det föregående ordet, är att upphäfva föreningen; ty det affixerade ordet får då fullkomligen Genetivi bemärkelse, t. e. metsäni mies, isäni maa och taloni poika. Annan mening uppkommer, då affixen står vid sednare ordet, såsom: metsä-mieheni, isänmaani och talon-poikani.

Uti andra stafvelsen af alla tvåstafviga ord blifver k vanligtvis i Genetivus och alla

de Casus, som deraf deriveras, antingen alldeles utelemnadt eller förenkladt, om det är dubbelt, såsom uti lafo laon, måfi måen, ifå ifån, piifi pi-in, wåfå wå-ån, jaffa jafan, wirfa wiran, hanffi hanfin, lenffu lenfun. Men emellan en consonant och en medel-vocal, eller vocal minor å *) förvandlas Nominativi f till j, eller Nominativi j till f uti Genetivus, t. e. solfi soljen, paljin palfimen, fårfi fårjen, feltå feljån och märkå märjån. De två sista och andra dylika ord talas och skrivas likväl ofta i Genetivus, felån och märån.

Likaså förvandlas f till j efter diftongen ei, såsom reikå reijån.

R framför de på i sig slutande diftongerna i allmänhet, och långa vocalen ii, borde lyda samma lag, (såsom aiffa aifan, liiffa liifan), om ej orden derigenom skulle få antingen utseende eller ljud emot bruket; hvarföre sådant numera kan lämpas till följande regel: Som uttalet tillåter och vanan har stadfäst, att ett i, hörande till en diftong (ei undantagen), såsom ock hälften af ii bytes framför f till j, då f alldeles utelemnas; så böra dylika ord skrivas såsom: poiffa poijan, piiffa pijan m. m.

R emellan obestämda bokstäfver i Nominativus blir fördubbladt i Genetivus, t. e. firfas firffaan, rafas raffaan.

*) Icke ö eller y, såsom uti färfö färdin, hylfy hylfin.

Maras warfaan, rae rafeen, ies ifeen, äes äfeen, och ni-e nifeen äro af de få bekanta exempel i språket, der f tillsättes i Genetivus, utan gifven anledning i Nominativus.

Af missbruk, och utan kännedom af språket, har mången talt och skrivit: pelwon af pelto, jalooin af jalka &c. i stället för pelon och jaloin; ty enligt vanlig ordning, bytes f aldrig till w uti finska språket.

För öfrigt, då ii undantages, står f oföränderligt i alla Casus, såväl före som efter en lång vocal, såsom wafaa wafaan och waa fa waafan. Så blir ock g framför n oföränderligt, om det ej genom den egna finska bokstafven f från språket alldeles uteslutes, t. e. lingo lingo &c.

Sådant förhållande som f har i Nomina uti Nominativus och Genetivus, är det underkastadt äfven i Verba uti Infinitivus och Præsens Indicativi med deras derivationer, t. e. lufea luen, nyfiä ny-in, li-etiä lifenen, si-itä sifiän, polkea poljen, seljitä selfiän, haljeta haljean eller haltenen, pyrkä pyrin (icke pyriin eller pyrin), parkua parun, halkoa halon, ta-ata tafaan m. m.

Consonant omvexlingen borde med rätta iakttagas äfven vid alla slägt ord, så att man skulle skriva t. e. julistus och julistaa af julinen, icke julistus eller julistus och julistaa eller julistaa, seljitys och seljitää

af *sekkään*, icke *sekkitys* eller *sekkitys* och *sekkittään* eller *sekkittään*.

Likasom *Gentivus Pluralis* deriveras af *Accusativus Partialis* i *Singularis*, som alltid slutar sig på *a* eller *å*, *aa* eller *åå*, så deriveras ock *Præsens Participii Activi* af *Præsens Infinitivi*, som slutar sig på samma sätt, t. e.

<i>taloa</i>	<i>taloen</i> ,	<i>sanoa</i>	<i>sanoen</i> ,
<i>solkea</i>	<i>solkein</i> ,	<i>hakea</i>	<i>hakein</i> ,
<i>rekeä</i>	<i>rekein</i> ,	<i>käskeä</i>	<i>käskein</i> ,
<i>kalaa</i>	<i>kalain</i> ,	<i>kastaa</i>	<i>kastain</i> ,
<i>härkää</i>	<i>härkain</i> ,	<i>kestää</i>	<i>kestain</i> .

Adverbium waari nyttjas som *Nominativus*, *waarin* och *waaria* såsom *Accusativus*, efter meningens totala eller partiala beskaffenhet, t. e. *ota waari*, *hän otti waarin*, *hän pitää waaria*.

Comparativerne *wiljemmän* *wiljemmää*, o. s. v. med, enligt *Vocal-läran*, förändrade bokstäfver, äro *abreviationer* af *wiljaisemman* och *wiljaisemmalda*, som äro rätta *Comparativer* till *wiljainen*, *Adjectivum* af *wilja*.

Ehuru Futurum Participii Activi, likasom *Passivi*, brukas äfven såsom *Adjectiva* med vanlig böjelse efter *Casus*, formeras af dem likväl, med tillsats af *inen*, andra egenteliga *Adjectiva*, t. e. af *rakastawa* *rakastawainen*, af *rakastettawa* (mera sällan) *rakastettawainen*. Dessa *Futurer*, såsom sådana, bö-

ja sig aldrig efter Casus, och hafva derföre allenast Nominativus i hvardera Numerus.

Så ock har man af Futurum woima formerat ett Adjectivum woipa, som likväl aldrig compareras, t. e. hän on tšllá woipa, šaišš-woipa Jumala. Af šyová härstammar äfven Substantivum šyöpá, som betyder kräftan (frätsår).

Då man är i behof att förfinska fremmande ord, som börjas med tvenne eller flere consonanter, bibehålles blott den sista af dem, nämligen den som står närmast vocalen, undantagande ljudet af *sch*, hvilket uttryckes med blott *s*; ty uti finskan börjas aldrig något ord eller någon stafvelse med två consonanter. Af spegel blir således peili, af marchera maršierata o. s. v.

Rillingi är formeradt af skilling redan den tiden, då *š* framför *e*, *i* och *y* ännu icke lästes i Svenskan som *sch*, utan som *š*, hvaraf blott *š* i finskan blifvit bibehållen.

Vocalerne *o* och *ö*, inuti lånta ord, då de äro långa i fremmande språk, förvandlas i finskan vanligtvis till *uo* och *yo*, såsom stol tuoli, röfvare ryövári. Äfvenså förvandlas ett långt *e* uti första stafvelsen till *ei*, såsom: kegel šeili, segla šeilata, och uti andra stafvelsen, med obestämd vocal i den första, äfven till *ei*, såsom petscher pitšieri. Men i Verba blifver detta långa *e* uti sista

fallet alltid förvandladt till ie, såsom: glassera lasierata.

Så ock bytes bokstäfverne c, g och k framför t uti finskan till h, t. e. Rehtori, lahti, wahti m. m. af Rehtor, slagt och vakt.

Det är mera öfverensstämmande med finska Vocal-läran, nämligen, för att icke råka i collision med större och mindre vocalerna uti ett ord, att låna Rehtori, Resessori och dylika ord från Latinet än ifrån Fransyskan. Hvarvid bör observeras, att de förfinskade orden slutas vanligast med i; ty språkets natur fordrar, att äfven lån-orden skola ändas på en vocal, liksom de flesta af egna.

Convention, och dylika fremmande ord, förfinskas deremot bäst efter Svenskan, såväl till skrifsättet som uttalet. Således konventsjoni, icke konventsjio efter latinets conventio. NB. här står t framför n oföränderligt, Äfven division kan beqvämligen förfinskas till finvisjoni, Commissarius till Komisarjus o. s. v.

Verba, som lånas från fremmande språk, bekomma i allmänhet, efter sista vocalen, stafvelsen ta eller tå till slut-stafvelse, t. e. piinata af pina, wårwåtå af värfva m. m.

Alla Verba af denna beskaffenhet, nämligen de, som hafva vocalerna uti de tvenne sista stafvelserna lika, hafva andra stafvelsen

lång i Præsens Indicativi, såsom *lunata lupaan lupaat* &c.

När en del Verba, eller hvilka af dem, egenteligen skola sluta sig i Præsens Indicativi på *nen*, dertill kan ej någon regel utan många undantag bestämmas; ty ehuru Infinitivi ändelser äro hos dem lika, böjes dock Præsens Indicativi ofta alldeles olika, t. e.

lufita lufitsen,
hillitä hillitsen,
ahterouta ahteroitfen,
wieritä wieritän,
hiewitä hiewitän,
pyhittä pyhittä.

Vid besrifningar nyttjas efter Pronomen *sen* och räkne-orden *yhden*, *kahden* &c. mest *lainen* af *lai*, men efter hvar och en annan Genetivus *kallainen*, t. e. *sen lainen*, *yhden lainen*, *ihmisen kallainen*, *hänen kallaisensa*.

När bokstäfverne *ff*, *pp* och *tt* uti något ord förefalla, så de vid de omvexlande consonant förändringarne aldrig alldeles utelemnas, och aldrig bytas till *g*, *b* och *d*, icke engång framför *l*, *m* och *n*, utan blott förnklas till *f*, *p* och *t*, t. e. *lentki lentin*, *tamppi tampin*, *waltti waltin*, *lanttu lantun*, *hanke hankeen*, *palste palsteen*, *pinttua pintun*, *talttua taltun*. Om ock fremmande Verba skulle uti finskan införas, äro de från denna regel icke undantagne, t. e. *ruufata ruufaan* af *bruka*, *lunfata lunfkaan* af *lunka*.

Äfven uti dagars namn i veckan blir ljudet af t efter n nästan oföränderligt, såvida ordet vid t liksom afdelas, eller låter som sammansatt, t. e. sunnuntai sunnuntaina.

En negation i finskan står mest och bekvämligast i början af meningen, och har derföre den fördelen med sig, att meningens åsyftning kan genast observeras, t. e. ei hånellä ole waldaa, eller ei ole hånellä waldaa.

Det bör ej räknas finska språket till last, att dess flesta ord äro långa eller mångstafviga; ty sådant härrör ofta deraf, att en del Præpositioner, jemte några Conjunctioner, blifva i finskan, dels som ändelser till Casus, dels som affixer, med sjelfva orden införlifvade, t. e. leiwälle ät brödet, leiwässä uti brödet, leiwästä utaf brödet &c. hewoiseta utan häst, hewoisetafin äfven utan häst, hewoisetanifin äfven utan min häst. Ajattele mattomuudesansafin, (förmodligen ett af de längsta ord i något kändt språk), har i Svensk öfversättning ej mindre antal af stafvelser, såsom: äfven, eller: till och med uti sin o-betänksamhet, eller oeftertänksamhet.

Det är rättare, att skrifva oma fundo, oman tunnon &c. än att förena dessa ord till oma-fundo; ty Adjectivum får ej förenas med sitt Substantivum, Och att oma är här ett verkligt Adjectivum till fundo, kan observeras af dess böjningar efter Casus, som vid

föreningar ej tillåtes : med det föregående ordet.

Adjectivum oma har för sin absoluta bemärkelse allenast Positivus Gradus.

En enkel slut-vocal vid ett ord, som inom en mening stöter till en initial vocal af det följande ordet, höres föga eller sällan, då talet går flytande och fort. Likväl gifves det fall, som ej tyckas kunna bringas under några allmänna regler, utan der begge i fråga varande vocaler måste tydligen höras, om man annars vill undvika ovanliga ordstympningar och tvetydigheter, såsom: fann', farff', maffett' papp' &c. af fannu, farffu, maffettu och pappi eller pappa. Vidare skulle t. e. kala on och kalu on genom vocaluteslutning göras synonyma, och innehålla en svår tvetydighet.

Således kan denna vocal utan olägenhet i skrift icke allmänt utelemnas; så mycket mindre som en kan uttala orden fort, och den andra långsammare. Dessutom blefve olägenheten äfven i det afseendet kännbar, att många ord skulle derigenom komma att slutas med tvenne consonanter, hvilket vore alldeles emot språkets natur, t. e. furf' af furfi, omans' af omansa, turff' af turffi, eller att tvenne lika consonanter i ordet ej skulle, enligt Stafningsläran, kunna hänföras till sina stafvelse-vocaler, såsom mutt' af mutta. Vil-

le man likväl utesluta sista vocalen i ett oböjligt ord framför negationerna en, et och ei, hvilka stå vanligen närmast till hvarandra, och uttalas, med uteslutning af vocalen, nästan som ett ord, då borde den uteslutna vocalen åtminstone utmärkas med en apostrof, såsom: *ett' en, fost' et och eif' ei*. Men att låta en negation med ett oböjligt ord alldeles sammansmälta, vore att corrumpera stafningsläran, då man formerade stafvelser af bokstäfver, hörande till aparta ord, t. e. *mut-tei af mutta och ei*.

En dubbel consonant, som finnes emellan sista stafvelserna af Præsens Infinitivi, är alltid enkel uti Verbi Slägt-Substantivum, som följakteligen närmar sig mest Præsens Indicativi, så att alla dylika Substantiva deriveras af sistnämnde Modus, t. e.:

tappelus af tappelen, icke tapellus af tapella, teroitus af teroitán, icke teroittus af teroittaa, marjelus af marjelen, icke marjellus af marjella, wiettelys af wiettelen, icke wietellys af wietellä.

Om det gifves Adverbia, som böja sig efter Adjectivi Grader, näml. efter Positivus och Comparativus, såsom *rumasti och rumemmasti*, så gifves det ock Adverbia, som böja sig mer och mindre efter Casus, t. e. *siellä siellä, tuonne tuolla tuossa tuolda, ulos ulkona m. m.* *Wiimeksi* kan vara såväl *Mu-*

tativus af wiimein, som abbreviation af wiimeinen wiimeiseksi *).

Dertill gifvas ock exempel, att Adverbia kunna böjas såväl efter Casus som Grader t. e. efter Casus: lähes lähelle, lähellä läheldä och läsnä, ales alhelle alhalla och alhalda, ylös ylhälle ylhällä och ylhäldä. Efter Grader: lähes lähemmåksi lähemmåsti och lähimmåsti, ales alemmåksi alemmåsti och alimmåsti, ylös ylemmåksi ylemmåsti och ylimmåsti.

Lähinen lähisen, alinen alisen och ylinen ylisen äro Slägt-Adjectiva till föregående Adverbia; men i Comparativi och Superlativi Grader nyttjas de abrevierade, såsom lähemi lähin, alemmi alin och ylempi ylin, med vanliga ändelser efter Casus. I annor händelse, om icke ofvan anförde Adjectiva dertill före anses, saknas här Gradus Positivus.

Vissa böjelser, såsom kaukaa och kaukana, gifva det tillkänna, att första Adverbium härtill bör vara kauas, ocke kauwas; ty k och w omvexla aldrig med hvarannan.

Kauas säges om afstånd och kauan om tid, af hvilka det sednare har i Positivus,

*) Suomuksiin juomuksiisa juomuksiista, tainnuksiin tainnuksiisa tainnutksiista, och pyörriksiin pyörriksiisa pyörriksiistä m. m. kunna anses såsom med Substantiva beslägtade Adverbier.

Mutativus *kauaksi*, och hela Comparativus *kauemi*, hvilket då nyttjas blott som Adjectivum. Men det förra, som är ett Adverbium Irregulare, har af Comparativus allenast Mutativus *edemmäksi* och Nuncupativus *edembána*. *Edemmá* är en abbreviation af *edemmäksi*. Dylika abbreviationer äro bland Adverbia ganska vanliga, t. e. *yllemmä*, *alemma*, *sinnemmä*, *tánnemmä* &c.

Då partikeln *niin* betyder i en mening: sålunda, är det att anses för ett Adverbium, men annars, då i meningen föreställes en följd, och *niin* betyder blott: så, är det en Conjunction, och borde skrivas kort, såsom *niin*.

Julki, *kelpo* och *aika* äro oböjliga Adjectiva, samt stå alltid oföränderliga vid sina Substantiva, t. e. *julki* syndinen, *kelpo* mies och *aika* ihminen. Men *julfinen*, *kelpolin* och *ajallinen* äro härvid egentliga Adjectiva.

Paljas-pää, i förening, och med vigten på första ordet, som är ett Adjectivum, betyder skallig, hårlös, men *paljas pää*, med vigten på Substantivum, bemärker, blott hufvudet, och då är *paljas* allenast en partikel.

Att skriva *parhaan* &c. i stället för *paraan* af *paras*, är väl någon gång vanligt, men mindre consequent; såvida *h* icke hör till vexel-consonanterna. Med *parhain*,

har det ett annat förhållande; ty warhain är liksom ett oberoende ord, och har ingen consonant-förändring med sig; det kan därför efter behag skrivas antingen warhain (Adjectivum warhainen) eller warain (Adjectivum warainen). Det förra är viktigare, det sednare lättare att uttalas.

Som hymä parembi paras är ett Adjectivum irregulare, så blir ock Genetivus af paras rättare paraan, än paraamman. Det sednare är blott en efterhärming af Superlativus vid regulära Adjectiva.

Pronomen se och räkne-ordet yksi, hvilka ofta af okunnighet och efter Svenska artiklarne en och den, blifvit äfven i finskan på lika sätt nyttjade, böra mest vara i meningarna utelemnade, t. e. en engel är han icke, ei hän engeli ole, den gode älskar det goda, hymä hymää rakastaa. Men då Substantivum skall utmärkas, får dess Pronomen Adjectivum icke utelemnas, såsom uti sillä miehellä on rahaa, eller om meningen är numeral, då bör sådant genom räkneordet betecknas, såsom: ei sitä yksi mies voita, jo hänellä on yksi kala.

Miin yksi kuin toinengin, är väl brukligt, men icke riktigt; ty yksi är cardinale och toinen ordinale. I Svenskan, som säkert gifvit anledning till detta finska talesätt, säges äfven: såväl den ena som den andra, icke: såväl den första som den andra, med min-

dre antalet är flere än tvenne. Niin toinen kuin toinengin, och toinen toistanen heter det rätt på gammal finska. Det sednare talesättet är ock ännu allmänt brukligt.

Alla Verba, som formeras af de på e sig slutande Nomina, bekomma ett h efter detta e, t. e.

af manne manneh^{tiä},
 märe märeh^{tiä},
 kade kadeh^{tiä},

således blir äfven af waate waateh^{tiä} (waateh^{tiä}),
 mure mureh^{tiä}, eller murhe murh^{tiä}, icke mur-
 h^{tiä}, ehuru äfven det är ofta brukligt.

Dessa nyss anförda och dylika Verba hafva icke Diminutivum eller Frequentativum. Verba, formerade af ihme och walhe tåla deremot icke gerna Primitivum ihmeh^{tiä} och walh^{tiä}, utan hafva vanligast i dess ställe blott Diminutivum ihmeh^{dellä} och walh^{dellä} (walehdella uppkommer af wale) eller ihmeh^{tellä} och walhetella, som ock äro brukliga.

Man kan hellre skriva och tala, som ock vanligast är, itse, wassa, wissa &c. än itte, watta och witta, för att icke gifva anledning till confusion i Genetivus med ord af dylik beskaffenhet i Nominativus, hvilka alltid förlora ett t i Genetivus, t. e. hattu hatun; ty de förra göra det, efter det allmänna bruket, icke. Itte, witta och wassa hafva itten, wittan och wattan till Genetiver.

Så äfven uti Verba, hellre *Katsoa Katson*, än *Kattoa Katton*; ty Verba, som annars hafva tt i Præsens Infinitivi, förlora det ena t i Præsens Indicativi, såsom *fattua fatun*.

De Nomina, som sluta sig i Nominativus på i, hafva från Dativus framåt de flesta Casus i hvardera Numerus lika, såsom *kiiski*, *piikari*, *keppi* m. m.

Så ock de Verba, som sluta sig i Infinitivus på ia eller iä, såsom *purjehtia*, *ehtia* &c. hafva första och andra personerna i begge Numeris af Præsens och Imperfectum Indicativi lika, t. e. *minä ehdin* och *sinä ehdit*.

De Nomina, som sluta sig i Nominativus på i, kunde, till undvikande af tvetydig Numerus, från Genetivus eller Dativus Pluralis framåt skrivas, såsom *kiiskein kiiskeille*, *piikarein piikareille*, *keppein kepeille*, och Verba, som lyktas på ia eller iä, hafva till åtskilnad af Tempus, distongen ei till sista vocal i Singularis af Imperfectum Indicativi, t. e. *purjehdei* och *ehdei*, hvilket är brukligt på många orter i Åbo Län; men det vore, att göra dessa ord irregulära, — — det vore, att vela bota det onda genom ett ännu större ondt. Singularis och Pluralis äro i dessa fall icke så alldeles svåra att efter meningen åtskilja, så att man ej derföre bör vanskapa språket.

Passiva *fielttää*, *souttaa*, *taittaa* (icke *taittaa*, *bryta*), *kaottaa*, *fielttää*, *löyttää* &c. äro

brukliga, ehuru kanske onödiga abreviationer, af fielleftå, foudetta, taidetta, kaadetta, tiedetta och löndetta; ty fördelen af en abreviation blir ringa, då ordets utseende eller välljud derigenom icke vinner, om icke abreviationernas mängd af samma slag rättfärdigade sig sjelf. Men man abrevierar ju icke heller tapetta till tapta, eller pidetta till pietta, som likväl ej vore opassligare än de förra.

I stället för t står, efter nuvarande språkbruket, framför n alltid d, som då ofta i vissa böjningar efter Casus förvandlas till n, såsom uti kando kannon. Af denna anledning skrives t. e. abreviationen af *wuotena wuonna*, och af *tietänyt tiennynt*, då t i medlersta stafvelsen bytes till n, och vocalen dervid uteslutes *). Annars vore *wuona* och *tiennynt* mycket bekvämare abreviationer af *wuotena* och *tietänyt*, då en hel stafvelse skulle utelämnas, ehuru *wuonna* och *tiennynt* äro viktigare till uttal.

*) NB. *nut* eller *nyt* är en detta *Participium* alltid åtföljande ändelse, utan afseende på ord och bokstäfver deruti, då af *Præsens Infinitivi* sista enkla vocalen, såsom uti *sanoa sanonut*, hälften af en lång vocal, såsom uti *soutaa souetanut*, och stafvelserna *ta* eller *da*, *tå* eller *då*, såsom uti *luwata luwannut*, *saada saanut*, *håweta håwennut*, *syöda syönyt*, framför ändelsen *nut* eller *nyt* antingen alldeles utelämnas, eller t, der det finnes, före den sista vocalen bytes till n.

Man skrifver och talar för behagligare uttals skull halloittaa, Diminutivum caret, halloituttaa och halloituttaa af halloa halon, ehuru de efter derivationen borde skrivas halloittaa &c.

Verba Primitiva, som sluta sig på la såsom tuolla, ajatella m. m. hafva icke Diminutivum; ty de hafva redan förut en diminutiv ändelse.

Genom obehörigt bruk af Nuncupativus vid Participia, i stället för Nominativus, som är vanligt efter Savolaxska dialecten, uppkommer ofta confusion i meningen, t. e. Se on teroitettuna Seppäläsä, den ligger vässad å Seppälä, är helt annat än: se on teroitettu Seppäläsä. den har blifvit vässad i Seppälä.

Adverbia kostaan och kufaan äro beständiga abrevationer af kostakan och kufakan; men Pronomina mitään af mitään, mistään af mistään, kutaan af kutaan, ei ikään af ei ikään, och jotain af jotain kunna i poesie till sina stafvelser åter upplösas. Deremot gifves det några andra Pronomina, som med affixerne kin och kån icke gerna tåla abreviation, såsom sitään, kutain &c.

Infinitivus Præsens till napisen bör vara nawišta, icke napišta, liksom till wapišen wawišta, icke wapišta; ty p och w äro sin emellan vixel-consonanter.

Af Pronomen *jofainen* uppkommer Genetivus *jofaisen*, aldrig *jofaisjen*, som ofta uti finskan förekommer; ty *n* omvexlas aldrig med *ts*.

Som *ainoo*, eller rättare *ainoa*, är brukligare än *ainua*; så bör äfven *ainoastansa* hafva företräde framför *ainuastansa*.

Nomen Adjectivum *lyhyt* *lyhnen* och Nomen Cardinale *tuhat* *tuhannen* äro de rätta och vanliga; icke *lyhy* och *tuha*, af hvilka alldeles obrukliga böjelser skulle uppkomma. Ordinale till *tuhat* är *tuhannes* *tuhannennen*.

Bättre är att i språket autorisera *tuon* &c. än *toi ton*; ty Genetivus till det förra deriveras regulariter af Nominativus, då Genetivus till det sednare är irregulär, och borde vara *toin*, Dativus *toille*, Mutativus *toiksi* &c. men de äro lika ovanliga som *ton*, *tolle* och *toiksi*.

Likasom man skrifver *ainoitus*, icke *aitoitus*, så bör man ock skrifva *ainoa* *aimon*, icke *aitoa*.

Toisna päivänä är en abbreviation af *toisena päivänä*, och *tänäpäivänä* eller *tänäpäivän* af *tänä päivänä*. Det sista är ihopsmält till ett enda ord; ty *pän* eller *pänä* har allena ingen betydelse, utan föreställer då blott en ändelse.

Man har anledning att skriva *sydämen* af *sydän*, icke *sydämnen*, likasom man skriver *kuusan kuusamen*, *särwin särpimen*, &c. icke *kuusammen* och *särpimmen*.

Nominativus till *weljen* bör efter vanliga derivations lagar vara *welji*, icke *weli* eller *welii*.

Af *kappale*, *askele* och *kynnele* nyttjas ofta till Accusativus Partialis *kappalda*, *askelelda* och *kynnelä* (här af Genetivus Pluralis *kappalden*, *askeelden* och *kynnelden*) såsom abbreviationer af *kappaletta*, *askeletta* och *kynneletta*.

Enå är en abbreviation af *enembåå*, som är Accusativus Partialis, och får därför icke skrivas *enå*.

Jän-kaijfinen är sammansatt af *iän*, Genetivus till *ikä*, och *kaijki*, med Adjectivi ändelse *nen*. *Jän-kaijkiisuus* är Substantivum och *iän-kaijkiestei* Adverbium härvid. Men *iäinen*, *iäisyys* och *iäistei* äro, med nödig tillsats, formerade blott af *iän*. *Jkäinen*, af *ikä*, som betyder aldrig, bör härifrån noga åtskiljas.

Adjectiva, som uppkomma af de Substantiva, hvilkas slut-vocal är *e*, formeras af Genetivus, som då alltid är långstafvig. Derfor *tarpeellinen*, *ihmeellinen* &c. af *tarpe* *tarpeen* och *ihme* *ihmeen*, icke *tarpeellen* och *ihmeellen*, ehuru de annars kunde vara beqvämare till allmänt bruk.

Som egentliga betydelsen af Præpositionen wårten är: för, skull, och af Præpositionen eller Postpositionen wårten: vid, emot, i mindre conträrt förhållande än wårtaan; så böra de uti det allmänna bruket noga åtskiljas, t. e. sitta wårten minå tulin, se on panduna seinåå wårten, hån ldi wårten seinåå, hån meni wihollista wårtaan.

Wårtoin, som är i släktskap med wårtaan och wårten, är ett beständigt Adverbium, och bör med dem ej förblandas.

Vid Adjectiva nyttjas Descriptivus ofta som Adverbium, t. e. hwin, pahoin m. m. och af Descriptivus vid Substantiva, såsom ajoin, joufoin och kapoin, formeras Adverbia ajoittain, joufoittain och kapoittain, eller joukottain och kapottain. Till och med ajoittaisin, joufoittaisin och kapoittaisin, eller joukottaisin och kapottaisin, äro ofta brukliga, ehuru de mindre likna Descriptivus än de förra, som dessutom äro kortare.

Dessa slag af Adverbia kunna formeras af alla Substantiva, men blott af ett enda Adjectivum wårå; deraf wårhittain eller wårhittellen. Men ett Verbum Frequentativum kan af flere Adjectiva tillskapas, såsom pahoitella af paha, wårhittellå af wårå, karmastella af karmas m. m.

Utom det, att Descriptivus vid Adjectiva nyttjas ofta som Adverbium, formeras

af Genetivus ännu ett annat Adverbium, såsom af armias armiaan uppkommer armiaasti, af ihmeellinen ihmeellisen på samma sätt ihmeellisesti.

För denna nära släktskap emellan Adverbier och Descriptivus bör man skriva silloin, milloin &c. icke sillo och millo.

Af Adjectivum pitkä bör Comparativus ej bli pidempi, utan pitkempi eller pitempi, liksom af katko blir katkempi, af tarkka tarkempi, då ett \bar{k} utelämnas; ty man har så exempel derpå, att tvenne consonanter på en gång blifva uteslutne.

Mutativus af kuolia nyttjas ock som Adverbium, t. e. hän löi miehen kuoliaksi.

Ehuru juomari, drinkare, är ett Substantivum, nyttjas det likväl ofta som Adjectivum, t. e. juomari mies, juomarin miehen.

Srassa, som nyttjas blott med personaffixerna, i synnerhet med nsa, såsom irralsansa, deriveras antingen af Adjectivum irtain irtainen, eller Adverbium irti, icke irti; ty \bar{k} omvexlar aldrig med r.

Elli, som är formeradt af eller, brukas mest emellan ord och meningar af lika syftemål, men taikka, då betydelserne äro olika, t. e. luoja elli Jumala, fiivi taikka kansa. I frågande bemärkelser nyttjas ofta äfven

wai i stället för taikka, t. e. olitko hän, wai olitko sinä?

Af essi och negationerna en, et och ei tillskapas orden ellen, ellet, ellei, af lika betydelse med jos en, jos et och jos ei.

Likasm af kättyt blir kättyhen kättyttä, så blir äfven af olut oluen olutta, hvilket är rättare än olwi olwen, som tyckes hafva uppkommit af oluen, då u af okunnighet blifvit läst för w. Dessutom är olwea, Accusativus Partialis till olwi olwen, icke brukligt, utan i dess ställe oltta, som tydligen är en abbreviation af ollutta.

Utaf Pronomina hafva vanligast tåmä och tuo Descriptivus, nämligen näin och noin, hvilka nyttjas blott som Adverbia. Vid declinerandet af dessa Pronomina märkes otvifvelaktigt, att Descriptivus uppkommer af Pluralis, ehuru vid bruket deraf finnes ingen skilnad på Numerus.

Adverbium hiljain betyder - - nyligen, och är Descriptivus af hiljaa, men då det betyder - - stilla eller sakta, skrives det blott hiljan, t. e. hiljain hän tuli, han kom nyligen, ole hiljan, var stilla.

Det är alltid ett fel, att skriva alallaan, omallaan m. m. i stället för alallansa och omallansa, med mindre man anser de förra som abbreviationer af de sednare; ty nsa

eller nså är den enda allmänt antagliga af-
fixen till tredje person.

Det är kanske onödigt att till finskan
införa ordet *passerata*, då man har *kävellä*,
Diminutivum af *käybä*.

Nurjin, Descriptivus af *nurja*, äger fö-
reträde framför *nurin* och *nuriin*, som hafva
ingen derivations grund.

Af alla och alda märkes tydligen, att
Dativus af samma Postposition bör vara med
rätta *alle*, icke *ale*, ännu mindre *ala*, som
tillika vore tvetydigt med *ala*, stället, hö-
rande under något. *Ali*, abbreviation af *alin*-
nen, är ett helt annat ord, och nyttjas blott
i föreningar, t. e. *ali-puoli*. Af samma slag
äro abbreviationerna *pli* och *päälli*, af *plinen*
och *päällinen*, samt nyttjas på lika sätt.

Jos betyder blott: om, men *joska* och
jospa: ah om! De sednare hafva derjemte
förenad en önskan, samt kunna derföre an-
ses för Interjectioner.

Följande ord: *mar*, *endå* eller *endäs* och
jahka tyckas ej höra under någon rubrik af
Partes Orationis, hvarföre de torde kunna
anses för blotta Partiklar. Af dessa har *mar*
med *on* en jakande, och med *ei* en nekande
bemärkelse, såsom *bestyrkning* i en sak. *En-
då*, och *conjunctive endäs*, är en frågande
invändning, såsom *endå sinä* och *endäs sinä*.

Och jähka har en ämnande betydelse, t. e. jähka minå menen.

Substantivum till haluta är halu, åtrå och lust, därför är det orätt, att med haluta förblanda halata, hvilket sednare egenteligen betyder, halsa eller taga om halsen.

Mitåton, formeradt af mitå och vanlig Adjectivi tillsats tån, då Casus Negativus af mitå icke finnes, bör nyttjas hellre än mitååton af mitåån och tån; ty mitåån är en abbreviation af Accusativus Partialis mitå och affixen tån, och således sjelf utan burskap i språket.

Emedan awio betyder äktenskap, så svarar awio-fåskyn eller awio-fååtn mot äktenskapsstånd, icke awios-fåskyn och awios-fååtn; ty awios är icke finska, och bör därför icke heller nyttjas vid ordföreningar, med mindre man anser det härstamma, som abbreviation, af det mindre brukliga Adjectivum awioinen awioisen. Men då borde deraf rätteligen blifva awiois icke awios.

Jota pikemmin sitå parembi, eller sitå parembi jota pikemmin, är en riktig finsk term, icke sitå pikemmin jota paremmin, som ofta orätt brukas.

Af Substantivum onni kunde lätteligen formeras ett i finskan saknad Verbum onni

neffia, hvilket skulle svara emot lyckönska, gratulera, t. e. minä onneffin sinua.

Verbum låfåhyttää är syncoperadt af låfåhyttää, som deriverar sig af låfåhdyyn.

Uammainen, undersäte, som är formeradt af alembi alemman, är rättare än alammainen, hvaraf ljudet höres såsom en sammansättning af ala och mainen, lågländ mark till betydelse.

Som uti egentliga Finskan fattas ordet Förstinna, men Ruhtinaš, Förste, är befintligt; så kunde Ruhtina, såsom fœmininum deraf, i språket autoriseras.

Talon-poika, sanan lastu och niin muodoiin vore, om de ock skulle skrivas tillsammans, undantag från den allmänna regeln, enligt hvilken n framför p eller b, l och m, vid ordföreningar, bytes till m l och m, såsom uti oppineembi af oppineen och Comparativi ändelse bi, sellainen af se sen och lai lainen, samt olemme af olen och ändelsen me; ty det skilda uttalet vid ofvan anförde ord är ganska märkbart.

Joskus, någon gång, är för ordets korthet tjenligare att nyttjas än joskuska. Joskuska, af joskuu, bör ej härmed förblandas.

Bättre är, att autorisera i språket *faifua*, gifva echo, än *faifua*; ty det sednare vore ett Verbum impersonale, som hade blott tredje person af hvardera Numerus vid hvarje Tempus. Sådana anomala Verba äro ej vanliga i Finskan, med mindre de stå som auxiliaria till andra Verba.

Paljon, då det står såsom Adverbium, tyckes vara en abbreviation af *paljoin*, som är Descriptivus af *paljo*. *Paljoin* är således det rätta, ehuru mindre brukliga, Adverbium; ty *paljo paljon paljolle* &c. är att anses såsom ett Adjectivum, dervid äfven, ehuru irregulariter, Comparativus och Superlativus *enempi* och *enin* äro för handen. Med *wáhán*, såsom Adverbium eller Adjectivum, är det samma förhållande. Lik andra Adjectiva kunna dessa ord nyttjas äfven som Substantiva, t. e. *siellä on wáhá (paljo) puita*, *hán toi wááhán (paljon) puita*. Med verkligt Substantivum i meningen heter det äfven *siellä on kosa kosa puita*, *hán toi koso kasan puita*.

Man har ej anledning, att skriva *wiellä*, utan *wiellä*, ehuru *siellä* skrives med dubbel *l*; ty det förra har ingen bemärkelse af Casus, men väl det sednare, som äfven har Casus Privativus *siellä*.

Adverbia *sinne*, *tänne* och *tuonne* äro nära beslägtade med Locat. Superesse i samma ord *siellä*, *täällä* och *tuolla*, samt Privativus

kelbå, tåålbå och tuolbå, ehuru deras ändelse ej kan till någon Casus hänföras.

Då tredje persons affix nyttjas vid något ord, utan afseende på sjelfva person, öfversättes densamma i Svenskan med: sin, t. e. lähimmäistänjä mihata on paha, det är illa att hata sin nästa.

Likaså kan den vid Passiva eller annars vid tvenne Verba Activa inneslutna person öfversättas ofta med: man, då Passivum får Activi bemärkelse, t. e. siellä eletään, der lefver man (der lefves), ei saa tehdä, man får icke göra.

Comparativus af såväl Adjectiva som Adverbia, som står utan sin jemförelse Casus (det händer blott i poësie), får i svenskan en tillsats af: mycket eller ganska, t. e. se on mieras merisempi, raatelewa rumemmasti, det är en ganska blodig fiende, som miss-handlar mycket grymt.

Isännän muistoksi, och dylika talesätt, öfversättas: till världens äminnelse, men: isännälle muistoksi, till minnes eller påminnelse för värden.

Årtalet och datum kunde uti finskan skrivas jemväl sålunda: Turussa Tammi-kuun 10 päivä, vuonna 1818, eller för korthetens skull: Turussa 10 päivä Tammi-kuuta, vuonna 1818, eller ock: Turussa 10 päivä Tam-

mi-kuuta 1818, eller ännu kortare: Turussa
 10 Tammi-kuuta 1818, i stället för: Turussa
 sinä 10 päivänä Tammi-kuussa, vuonna 1818;
 ty sinä är här i synnerhet en öfverflödigt till-
 sats, såvida finskan icke äger artiklar.

Omqaisuus svarar såväl mot förmögenhet
 eller rikedom, som mot egenskap hos men-
 niskor och djur.

Epä-usko betyder, vantro; epä-luulo, för-
 dom; och epä-tieto, ovisshet. Dessa ord äro
 formerade af usko, luulo, tieto och epäily
 eller epäillä; ty epä äger allena ingen bety-
 delse.

Med Adjectivum ihanainen betecknas blott
 utseende, och med suloinen behag och njut-
 ning, äfven den inre, eller själens njutning.
 För hörseln, lukten och smaken har man uti
 finskan intet estetiskt Adjectivum.

Osoittaja, visare, pekare, bör ej för-
 blandas med osottaja, som låter en något ve-
 derfaras.

Keli betyder vinterföre, och tila före i
 allmänhet. Häraf uppkommer i finskan tven-
 ne särskildta ord, keli-rikko och tila-rikko,
 hvilka öfversättas i svenskan blott med:
 menföre.

Kuolema betyder sjelfva döden, Kuolewaisuus, dödlighet, fuoso, i stället för kuoleminen, betecknar döendet, och kalma, likaktighet, ehuru med de tvenne sista orden betecknas ofta i figurligt skrifsätt sjelfva döden, lika med kuolema. Tuonela är ett tillstånd efter döden, och Tuoni en beherrska-re såväl öfver tuonela som kalma. Men Jumala är sjelfva Hufvud Beherrs karen och Herre öfver allt det som existerar. Mutuus kallas ett sällt, och kadotus, förstörelse eller försvinnandet, ett osällt tillstånd i tuonela.

Af alla de olika namn på fähus uti finskan, såsom: nawetta, pihatto, ometta och läädwä, är kanske nawetta det tjenligaste till autorisering i språket; ty det tyckes derivera sig af nauta, få.

Tulkittia, translator, har äfven uti finskan en högre bemärkelse, än blott tulkki, tolk.

Adverbium edes har tvenne betydelser, nemligen: fram, och åtminstone, t. e. hän men edes kuin mies, och anna hänelle edes leiwän palainen ravinnoksi. I sednare bemärkelsen nyttjas edes i dagligt tal mest i abbreviation och efter Savolaxska dialecten ees.

Ehuru kuhunga och kuhungin härstamma hvardera af kuhun uti kuka kenen, hafva de likväl helt olika bemärkelser; det förra betyder: hvart, och det sednare: till hvart och ett.

Jfi oma, som är ett vanligt talesätt, torde vara en abbreviation af *ikäinen oma*, och betyder: alldeles egen.

Följande benämningar på mark och jord kunna i en viss ordning alla bibehållas, t. e.

rinda-maa, bröst mark,
 sydän maa, utmark,
 tafa-maa, djupare utmark,
 erä-maa, ödemarf.

Substantivum *hengi*, som egentligen betyder: ande, svarar ock emot person i andra språk; ty persona är uti finskan ännu ett mindre autoriseradt ord.

Siiš betyder: då, såsom en följd af det föregående, men bemärkelsen af *sitte* är utan vidare omständighet blott: då eller sedan, t. e. *tee siis niin, sitte kuin asia tietty on.*

Adverbium *aina* betyder: alltid; men *alati* betyder: alltid, mera continuerande, eller såsom man säger: allt jemt.

Ymmärrys betyder: förstånd; *tundo* (i moraliskt hänseende): billighets känsla; och *järke*: förnuft, som närmare bestämmer skillnaden emellan rätt och orätt.

Adjectivum *mahdollinen* öfversättes i svenskan både med värdig och möjlig, samt *mahdoton* med ovärdig och omöjlig.

Ja niin edes päin, som kan betecknas med *j. n. e.* är öfversättning af: ock så vi-

dare. Men svårare är att öfversätta: med mera, om ej paisi muuta mainita (p. m. m.) skulle afhjelpa saken.

Finska Hushållnings Sällskapet, hade kunnat bäst öfversättas med: Suomen Toimiseura; ty toimi syftar på hushållning i vidsträcktare bemärkelse än huoneen hallitus.

Bruka, nyttja, öfversättes i finskan med pitää, t. e. jag brukar eller nyttjar min egen räck, minä pidän omaa taffiani, och bruka, sköta, öfversättes med ruokota, t. e. han brukar eller sköter sin jord, hän ruokoo maansa; men bruka, pläga, måste antingen circumloqueras eller annars i vissa fall inbegripas i meningen, t. e. det brukas icke, ei se ole tarvallista, han brukar fara ofta till Staden, hän maelsaa usein Kaupungissa. För att kunna efterhärma Svenskan, har man i detta sednare fall sökt förfinska svenska ordet bruka, till ruokota ruuffaan.

Finskan är väl i saknad af egentliga benämningen på dygd, men man har i dess ställe betjent sig af hymnyös, godhet, hvilket ock till stor del tyckes svara mot ändamålet; ty en verkelig godhet förutsätter oegen nytta, och sträcker sig utöfver blotta plikten, eller de så kallade fullkomliga skyldigheterna, som äfven den allmänna lagen påbjuder, — — — hvad annat kan väl äfven den ädlaste bemärkelse af dygd påsyfta? Motsatsen af dygd är i finskan ock blott pa-

huus. Likväl har man i sednare tider, i likhet med wáwn wáwn, lowi lowen, som hafva sitt w i andra stafvelsen oföränderligt genom alla Casus, börjat autorisera awu awun såsom dygd, hvaraf Diminutivum och Adjectivum kan blifva awuinen, samt kanske Verbum awuita awuitsen, utöfva dygd, som äfven kan hafva Passivum awuittaa awuitaan, liksom hawaita hawaitsen har hawaittaa hawaitaan. Af awu awun, kunde jemväl formeras ett annat Verbum awuta awuan, med Passivum awuttaa awutaan, och Frequentativum eller Diminutivum awutella awuttelen, samt Passivum deraf awuteldaa awutellaan (Mediativum caret), om dervid den betänkligheten icke skulle möta, att consonanten w är föränderlig uti egenteliga finska Verba, der detta w står emella tvenne enkla vocaler, såsom uti wawista wapisen, darra, tawata tawpaan; icke så uti tawata tawaan, som uppkommit af det svenska ordet: stafva, eller wawistaa wawistan, som har en consonant framför det annars föränderliga w, så ock uti Infinitivus en lång slut-vocal.

De mest förefallande Interjectioner i finskan äro följande: ai! aijai! o! oi! oioi! ui! uijui! ah! ahah, (annat än ah ah)! ahah! oh! ohoh! ohhoh! no! noh! nonoh! seh! hää (frågande Interjection)? ho! hoh! hohhoh! hui! hei! hui! Eah! jaa! jaaja! joska eller jospa! moi! moimoi! häh och ahäh! hvarmed hämndekänsla uttryckes.
